

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
18.04.2013
RT I, 26.04.2013, 13

1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis riigilõivuseaduse § 56 lõike 1 koostoimes lisaga 1 põhiseaduslikkuse kontroll

Vastu võetud 18.04.2013

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-5-13
Otsuse kuupäev	18. aprill 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Märt Rask, liikmed Tõnu Anton, Ott Järvesaar, Lea Kivi ja Jaak Luik
Kohtuasi	1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis riigilõivuseaduse § 56 lõike 1 koostoimes lisaga 1 põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 1 500 000 krooni kuni 2 000 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 100 000 krooni
Menetluse alus	Tallinna Ringkonnakohtu 19. veebruari 2013. aasta määrus tsiviilasjas nr 2-10-66775
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; 22.12.2010, 1) § 56 lõike 1 koostoimes lisaga 1 olidpõhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 1 500 000 krooni kuni 2 000 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 100 000 krooni.

ASJAOLUD, MENETLUSE KÄIK JA RINGKONNAKOHTU MÄÄRUS

1. Tsiviilasjas nr 2-10-66775 esitas Krediidipanga Liisingu AS 29. detsembril 2010 Harju Maakohtule Wihuri AS vastu hagi, milles nõudis 1 733 405 krooni 47 senti suuruse kahju hüvitamist. Hageja tasus avalduselt 31. jaanuaril 2011 riigilõivu 6391 eurot 16 senti (100 000 krooni).

2. Hageja esitas 13. augustil 2012 kohtule enamtasutud riigilõivu tagastamise taotluse, kuna hagi esitamise ajal riigilõivu määra sätestanud seadus oli vastuolus põhiseadusega. Hageja palus jätta kohaldamata 29. detsembril 2010 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lõike 1 (ekskluskult § 57 lõike 1) koostoimes lisaga 1 hagi esitamisel hinnaga 110 784 eurot 80 senti tasumisele kuulunud riigilõivu määra osas ning tagastada hagejale tasutud riigilõivust 5091 eurot 16 senti. Kohus pidi määrama hagejale tasumiseks kohase riigilõivu.

3. Harju Maakohus jättis 18. oktoobri 2012. aasta määrusega rahuldamata hageja taotluse tagastada enamtasutud riigilõiv. Kui hageja majanduslik olukord või menetlusabi võimaldab riigilõivu tasuda, siis saab hageja oma õigusi kohtus kaitsta ja pole alust riigilõivumäära põhiseaduse vastaseks tunnistada.

4.Hageja esitas Harju Maakohtu määruse peale määruskaebuse, milles palus tühistada maakohtu määruse ja teha uue määruse, millega taotlus rahuldada ja enamtasutud riigilõiv tagastada ning jätta menetluskulud kostja kanda. Maakohus eksis tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) §-s 183 sätestatu vastu, kuna riigilõivu tagastamise taotluse põhjendatuse hindamisel pidanuks kohus hindama asjassepuutuva sätte põhiseaduspärasust. Samuti eksis kohus, sidudes õigusakti põhiseaduspärasuse menetlusosalise maksevõimega.

5.Harju Maakohus jättis määruskaebuse rahuldamata ja edastas selle Tallinna Ringkonnakohtule läbivaatamiseks ja lahendamiseks.

6.Tallinna Ringkonnakohus tunnistas 19. veebruari 2013. aasta määrusega tsiviilasjas nr 2-10-66775 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lõike 1 koos lisaga 1, mis nägid ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga üle 1 500 000 krooni kuni 2 000 000 krooni hagiavalduselt riigilõivu 100 000 krooni. Ringkonnakohus rahaldas osaliselt hageja määruskaebuse. Tallinna Ringkonnakohus tühistas Harju Maakohtu 18. oktoobri 2012. aasta määruse ja rahaldas osaliselt hageja enamtasutud riigilõivu tagastamise taotluse, tagastades hagiavalduselt tasutud riigilõivust 3083 eurot 73 senti.

7.Kohus leidis, et riigilõiv, mida hageja pidi tasuma, on ebaproportsionaalne menetlusökonoomia eesmärgiga, mille saavutamiseks lõivumäärad on kehtestatud. Kohustus tasuda tsiviilõigussuhtest tulenevas vaidluses riigilõivuks 5,8% nõude summast kitsendab ebaproportsionaalselt isiku võimalust oma õigusi kohtus kaitsta olenematasel, kas konkreetne isik on oma majandusliku olukorra tõttu võimeline sellist lõivu tasuma. Niisuguse suurusega riigilõiv on ebamõistlik ja põhiseadusevastane, ületades kordades õigusemõistmiseks vajalikke eeldatavaid kulusid.

8.Lähtudes Riigikohtupraktikast, määras ringkonnakohus tasuda tuleva riigilõivu enne 1. jaanuari 2009 kehtinud riigilõivuseaduse alusel. Taotluse määrata menetluskulude jaotuskostja kahjuks on hageja esitanud ennatlikult (TsMS § 173 lõige 1).

9.Tallinna Ringkonnakohtumäärus jõudis Riigikohtusse 19. veebruaril 2013.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

10.Riigikoguarvamuse on esitanud põhiseaduskomisjon, kes leiab, et RLS § 56 lõike 1 ja lisa 1 sätted, mis koostoimes näevad ette kohustuse tasuda vaidlustatud määras lõivu, on põhiseadusegavastuolus.

11.AS EestiKrediidipank (hageja) peab 100 000 krooni suurust riigilõivupõhiseadusvastaseks. Seejuures viitab hageja Riigikohtu põhiseaduslikkusejärelevalve kolleegiumi 5. märtsi 2013. aasta otsusele asjas nr 3-4-1-29-12, kus tunnistati põhiseaduse vastaseks praegusega võrdne, alates 1. jaanuarist 2011 kehtinud riigilõivumäär.

12.Põhiseadusegavastuolus oleva õigusnormi alusel menetlusosaliselt riigituludesse kogutud riigilõiv on hinnatav enamtasutud riigilõivuna TsMS § 150 lõike 1 punkti 1 ja RLS § 15 lõike 1 punkti 1 tähenduses ning riigil ei ole õigust seda rahasaada. Riigikohtu üldkogu leidis 28. veebruaril 2013 asjas nr 3-4-1-13-12 tehtudotsuse punktis 36, et menetluse jätkuvuse huvides riigilõivu tasunud isik eikaota enamtasutud riigilõivu tagasinõudeõigust.

13.Wihuri AS (kostja) arvates on hagi esitamisel kohaldatud riigilõivumäär põhiseaduse vastane.

14.Õiguskantsler peab vaidlusaluseid riigilõivuseaduse sätteid vastuolus olevaks põhiseaduse (PS) § 15 lõike 1 esimese lause ja §-ga 11.

15.Hageja esitas enamtasutud riigilõivu tagastamise taotluse enne põhivaidluses otsuse tegemist. Riigikohus on kinnitanud, et kui menetlusosaline, kellelt nõutakse riigilõivutasumist, lõivu suurusega ei nõustu, kuid maksab lõivu menetluse jätkumise huvides ära, saab ta TsMS § 150 lõike 1 punkti 1 ja lõike 4 alusel nõuda enamtasutud riigilõivusumma tagastamist ja PS § 15 lõike 1 alusel kohaldatud riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist. Hageja kasutas seadusega antud õigust vaidlustada maakohtu määrus riigilõivu tagastamata jätmise kohtaringkonnakohtus.

16.Võrreldes praegukehtiva riigilõivuseaduse redaktsiooniga, mis näeb hagi hinna 110 748 eurot 80 senti (vastab 1 733 405 kroonile 47 sendile) puhul ette riigilõivutäismäära 1500 eurot (e-toimiku kaudu esitamisel 1300 eurot), on 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud riigilõivu määra vahe ca neljakordne. Võrreldes enne 1. jaanuari 2009 toimunud riigilõivude tõstmist kehtinud riigilõivuga, on vahe ca kahekordne. Seetõttu langeb ära vajadus esitada põhjalikum analüüs hagi riigilõivuna 6391 euro 16 sendi nõudmisepõhiseadusvastasuse kohta.

VAIDLUSTATUD SÄTTED

17. Riigilõivuseaduse(RT I 2006, 58, 439; 22.12.2010, 1) § 56 „**Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine**”lõige 1:

„(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.“

18. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde RIIGILÕIVU TÄISMÄÄRAD AVALDUSE ESITAMISE EEST TSIVIILKOHTUMENETLUSES (KROONIDES) (RT I 2008, 59, 330 – jõust. 01.01.2009)

Tsiviilasja hind kuni, k.a.	Riigilõivu täismäär
1 500 000	85 000
2 000 000	100 000

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

19. Esmalt käsitleb kolleegium asjas põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavust (I) ja seejärel võtab seisukoha asjassepuutuvate sätete põhiseaduspärasuse kohta (II).

I

20. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõige 2).

21. Kui menetlusosaline maksab riigilõivu menetluse kiirema jätkumise huvides ära, saab ta lõivu suurusega mittedõustades esitada enam tasutud riigilõivu tagastamise avalduse. TsMS § 150 lõike 1 punkt 1 ja lõige 4 ning RLS § 15 lõike 1 punkt 1 näevad ette, et isiku nõudeltagastab kohus, kelle menetluses asi viimati oli, tasutud riigilõivu enam tasutud osas, kui riigilõivu on tasutud ettenähtust rohkem.

22. Riigilõivu tasunud isik või isik, kelle eest lõiv tasuti, saab PS § 15 lõike 1 alusel enam tasutud riigilõivu tagastamise taotluse esitamisel nõuda kohtulahendi jõustumiseni riigilõivumäär põhiseaduspärasuse kontrollimist (Riigikohtu üldkogu 28. veebruari 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-13-12, punkt 36 ja 2. aprilli 2013. aastamäärus asjas nr 3-2-1-140-12, punkt 20). Maakohus, lahendades hageja taotlustunnistada hagiavalduselt tasutud riigilõiv põhiseadusvastaseks ja tagastanud enam tasutud riigilõiv, ning ringkonnakohus, lahendades hageja kaebustmaakohtu määruse peale, millega jäeti riigilõivu tagastamise taotlus rahuldamata, pidid kontrollima, kas tasutud riigilõiv on põhiseaduspärane (PS § 15 lõige 2 ja § 152).

23. Enam tasutud riigilõiv tagastamise taotluse lahendamisel oleks ringkonnakohus pidanud vaidlusaluste sätete põhiseaduse vastasuse korral tegema taotluse osas teistsuguse otsustuse kui nende sätete põhiseaduspärasuse korral (vt ka Riigikohtu üldkogu 28. oktoobri 2002. aasta otsus asjas nr 3-4-1-5-02, punkt 15).

24. Seetõttu on praeguses asjas asjassepuutuvad sätted 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lõige 1 koostoimes lisaga 1 osas, millest tsiviilasjas hinnaga üle 1 500 000 krooni kuni 2 000 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 100 000 krooni.

II

25. Hageja kasutas maakohtusse hagiavaldust esitades PS § 15 lõikest 1 tulenevat igapäevast õigust oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse pöörduda.

26. Hagiavaldusel riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad PS § 15 lõikes 1 sätestatud põhiõigust. Riigikohus on kinnitanud kohtusse pöördumise või edasikaebedõiguseriive olemasolu ka juhul, kui riigilõiv oli enne põhiseaduse vastasuse väite esitamist juba tasutud (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 28. juuni 2012. aasta otsus asjas nr 3-4-1-12-12 ja 11. detsembri 2012. aasta otsus asjas nr 3-4-1-23-12; üldkogu 28. veebruari 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-13-12).

27. Praeguse põhiseaduslikkuse järelevalve asjas on asjassepuutuv riigilõivu määr 100 000 krooni, mida tuli tasuda hagiavalduse esitamisel tsiviilasjas hinnaga üle 1 500 000 krooni kuni 2 000 000 krooni. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas 5. märtsi 2013. aasta otsusega asjas nr 3-4-1-29-12 põhiseadusega vastuolus olevaks praegu vaidlustatud riigilõivumääraga võrdse määra 6391 eurot 16 senti, mida tuli 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõike 1 koostoimes lisaga 1 alusel hagiavalduselt tasuda tsiviilasjas hinnaga üle 95 867 euro 47 senti kuni 127 823 eurot 29 senti (üle 1 500 000 krooni kuni 2 000 000 krooni). Riigilõivud olid 1. jaanuarist 2009 kuni 30. juunini 2012 sisuliselt samas määras hoolimata vääringust, milles need esitati.

28. Kolleegiumi arvates eiole põhjust hinnata praegu asjassepuutuva riigilõivu põhiseaduslikkust Riigikohtu senisest praktikast erinevalt. Riigilõiv 100 000 krooni ei ole menetlusökonoomia ja õigusemõistmise kulude kandmise osalemise eesmärkidesaavutamiseks vajalik abinõu.

29. Riigikohus tunnistas PSJKS § 15 lõike 1 punkti 5 alusel, et 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; 22.12.2010, 1) § 56 lõige 1 koostoimes lisaga 1 olid PS § 15 lõikega 1 ja §-ga 11 vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 1 500 000 krooni kuni 2 000 000 krooni tuli hagiavalduselttasuda riigilõivu 100 000 krooni.

Märt Rask, Tõnu Anton, Ott Järvesaar, Lea Kivi, Jaak Luik